

Kreślinek nizinny *Graphoderus bilineatus* (1082)

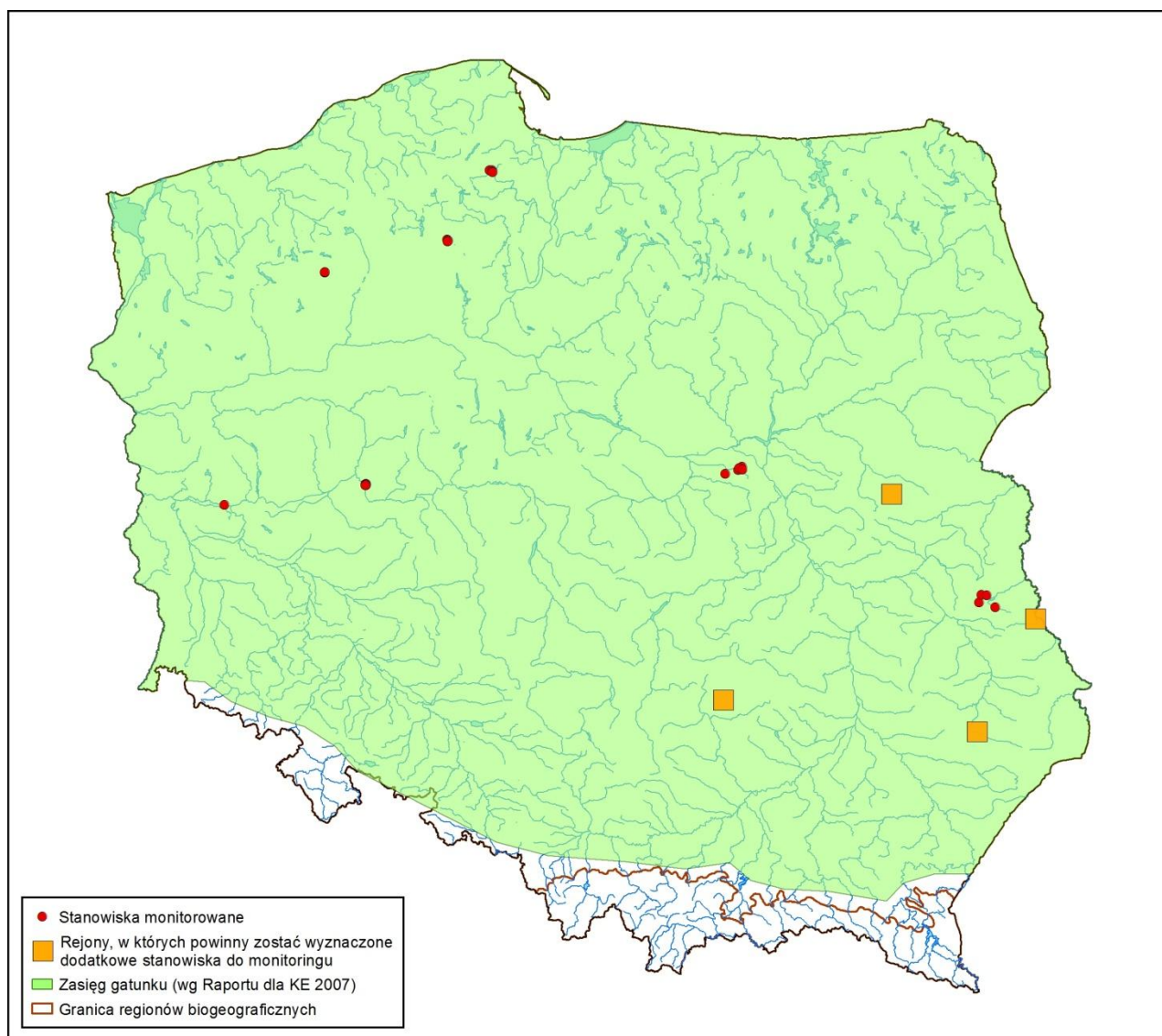

Koordynator: Marek Przewoźny

Eksperti: Lubecki Krzysztof, Przewoźny Marek, Przewoźny Marek

Gatunek występuje wyłącznie w regionie biogeograficznym kontynentalnym. Był objęty monitoringiem w latach 2010-2011 r.

Liczba i lokalizacja stanowisk i obszarów monitoringowych

Ryc. 1. Rozmieszczenie stanowisk monitoringu gatunku na tle jego zasięgu geograficznego

łącznie w obu sezonach monitoringowych objęto monitoringiem 26 stanowisk kreślinka nizinnego położonych w regionie biogeograficznym kontynentalnym. W roku 2010, na potrzeby monitoringu wytypowano 11 stanowisk badawczych, jednak podczas badań terenowych przeprowadzono monitoring na trzech stanowiskach wcześniej nieplanowanych, na których został stwierdzony kreślinka, a które badane były w związku z monitoringiem pływaka szerokobrzeżka. W związku z tym, w kolejnym sezonie badawczym (2011) wybrane stanowiska (13) obejmowały również obszar Szumleś, na którym rok wcześniej stwierdzono obecność tego gatunku (tab. 1). Stanowiska badań monitoringowych wybrano w oparciu o wcześniejsze dane literaturowe lub istniejące okazy dowodowe świadczące o występowaniu kreślinka nizinnego na wybranym obszarze (Poleski Park Narodowy, „Szumleś”) lub ze względu na prowadzone równoległe badania monitoringowe pływaka szerokobrzeżka, zgodnie z wcześniej postawionym zaleceniem, by oba te gatunki monitorować równocześnie, gdyż zajmują takie same lub podobne siedliska. Większość badanych stanowisk (18) położona jest na obszarach siedliskowych sieci Natura 2000, zatwierdzonych jako Obszary o Znaczeniu dla Wspólnoty. Pięć stanowisk znajduje się na obszarze Kampinoskiego Parku

Narodowego, również pięć stanowisk znajduje się w obrębie rezerwatu „Krajkowo” na terenie Rogalińskiego Parku Krajobrazowego. Trzy stanowiska położone były w obrębie Tucholskiego Parku Krajobrazowego a cztery w Poleskim Parku Narodowym.

Na czterech stanowiskach na obszarze Natura 2000 „Szumleś”, jako jedynym, kontrole monitoringowe zaplanowano dwa razy w roku, wiosną i późnym latem, testowano najdogodniejsze terminy prowadzenia monitoringu. Monitorowane powtórnie było tylko stanowisko Jezioro Grabówko.

Badania terenowe w ramach monitoringu 2010 r. wykonywało 4 ekspertów: Czesław Greń, Krzysztof Lubecki, Dawid Marczak i Marek Przewoźny, a w 2011 r. 2 ekspertów: Krzysztof Lubecki i Marek Przewoźny.

Wyniki badań i ocena stanu ochrony

Podsumowanie wyników badań wskaźników na stanowiskach w regionie kontynentalnym

Tab. 1. Zestawienie ocen wskaźników na badanych stanowiskach w regionie biogeograficznym kontynentalnym (liczba stanowisk z określoną oceną dla danego wskaźnika)

Parametr	Wskaźniki	Ocena			
		FV	U1	U2	XX
Populacja	Względna liczebność imagines	2	6	18	-
	Względna liczebność larw (wskaźnik opcjonalny)	-	-	-	26
Siedlisko	Powierzchnia i morfologia zbiornika	10	15	1	-
	Trofia wody	18	6	2	-
	Odczyn wody	18	7	1	-
	Rodzaj substratu dennego	6	19	1	-
	Stopień wykształcenia i bogactwo roślinności wodno-błotnej	15	10	1	-

Wskaźniki stanu populacji:

Względna liczebność imagines. Postacie dorosłe (imagines) stwierdzono tylko na ośmiu stanowiskach (w tym na jednym ze stanowisk w dwóch kolejnych sezonach monitoringowych), jednak aż na dwóch ich liczba była duża. Najliczniejsze stanowiska to Bagno Bubnów – Poleski Park Narodowy (9 osobników) i Jezioro Grabówko – Szumleś (w 2010 r. 2 osobniki, w 2011 r. 7 osobników – 4 osobniki w maju, 3 osobniki we wrześniu). Na tych stanowiskach ocena wskaźnika

FV (na stanowisku Jezioro Grabówko nastąpiła poprawa oceny w stosunku do roku 2010, ze względu na stwierdzenie większej liczby osobników). Na jednym stanowisku – Jezioro Bobrowe (Dolina Piławy) stwierdzono 3 osobniki, a na pozostałych stanowiskach stwierdzono po jednym osobniku: Jezioro Bagienne – Dolina Piławy, Tuchoń – Rogalińska Dolina Warty, Michałowy Staw – Puszcza Kampinoska, Szumleś zbiornik 2 (w maju) i Szumleś zbiornik 3 (we wrześniu) i tam ocena wskaźnika U1 (stan niezadowalający). Na pozostałych badanych stanowiskach osobników kreślinka nie stwierdzono (U2). W drugim sezonie monitoringowym znaleziono znacznie więcej osobników kreślinka na stanowiskach w obszarze Szumleś niż podczas pierwszego roku badań, w związku z czym można było pozytywnie zweryfikować oceny całego terenu. Na terenie tego obszaru wszystkie zbiorniki znajdują się blisko siebie i gatunek może swobodnie migrować pomiędzy nimi. Być może więc występuje w większej liczbie stanowisk. Gatunek nie był wcześniej wykazywany z Tucholskiego Parku Krajobrazowego i okolic miejscowości Susz; podczas tych badań również go nie stwierdzono. Był natomiast wykazywany z Poleskiego Parku Narodowego i jego liczne występowanie potwierdzono na jednym stanowisku. Na pozostałych stanowiskach brak możliwości porównania wyników z wynikami wcześniejszych badań.

Względna liczebność larw. Badania tego wskaźnika nie były prowadzone ze względu na wcześniejsze uwagi dotyczące jego określania (uśmiercanie larw). Na części stanowisk badania prowadzone były poza okresem występowania stadiów larwalnych, stąd wskaźnik XX na wszystkich stanowiskach.

Wskaźniki stanu siedliska:

Powierzchnia i morfologia zbiornika. Na 10 stanowiskach wielkość i morfologia zbiornika były zgodne z preferencjami gatunku (zbiornik powyżej 0,5 ha z dobrze wykształconą strefą wypłylenia) (ocena FV). Były to zbiorniki: Szumleś zbiornik 2, jezioro Grabówko, jezioro Łukie, jezioro Moszne, jezioro Długie, Bagno Bubnów, Jezioro Bagienne, starorzecze 3, Tuchoń, Górki Małe. Na 15 kolejnych stanowiskach wskaźnik otrzymał ocenę U1 (stan niezadowalający) ze względu na niewielką powierzchnię lub słabo wykształcone strefy wypłylenia (zbiorniki poniżej 0,5 ha, strome brzegi i głęboka strefa brzegowa). Tylko na jednym stanowisku (Jezioro Mały Suszek) wskaźnik oceniono na U2 (stan zły), ponieważ jest to jezioro bez wykształconych stref wypłylenia, z narośniętym płem torfowcowym. Zweryfikowano w roku 2011 ocenę dla Jeziora Grabówko z U1 (w 2010 roku) na FV (w 2011), było to spowodowane dokładniejszą ponowną oceną całości jeziora (dwa razy monitorowane w roku 2011).

Trofia wody. Na 18 stanowiskach trofia wody badanych zbiorników była zgodna z preferencjami gatunku: mezo- lub eutroficzne zbiorniki – eutrofia makrofitowa, czyste, nie przeżyźnione (ocena FV). W pozostałych przypadkach zbiorniki miały niewłaściwą dla gatunku trofię (np. większość zbiorników na obszarze „Szumleś” ma charakter torfowisk przejściowych), ale w przypadku 6 stanowisk nie dyskwalifikującą jego występowania (ocena U1), a w przypadku dwóch (jezioro Mały Suszek i jezioro Mateczne) dyskwalifikującą jego występowanie.

Odczyn wody. Osiemnaście zbiorników miało odczyn zbliżony do obojętnego (FV), siedem miało wodę umiarkowanie zakwaszoną lub alkaliczną (U1), natomiast jeden (jezioro Mały Suszek), wodę zakwaszoną (U2).

Rodzaj substratu dennego. Większość zbiorników miała dno z dużą ilością materii organicznej ale nie dyskwalifikującą występowania gatunku (ocena U1 – 19 zbiorników). Tylko w sześciu zbiornikach (jezioro Grabówko, jezioro Śpiewnik, Bagno Bubnów, Jezioro Bobrowe, Jezioro

Bagienne, Górki Małe) dno oceniono jako właściwe (FV) (z małą ilością rozkładającego się osadu organicznego). Natomiast jeden zbiornik (jezioro Mały Suszek) miał podłoże z torfu, co dyskwalifikowało go jako siedlisko gatunku (ocena U2).

Stopień wykształcenia i bogactwo roślinności wodno-błotnej. Roślinność piętnastu zbiorników (m. in. jezioro Bagienne, Tuchoń, starorzecze1, starorzecze2, starorzecze3, Górki Małe) określono jako odpowiednią, preferowaną przez ten gatunek (FV) (duża różnorodność gatunkowa, wykształcone wszystkie strefy roślinności). Na 10 stanowiskach (m.in. jezioro Suszek, jezioro Mały Suszek, jezioro Suskie) roślinność była niewystarczająco zróżnicowana (U1). Na jednym stanowisku (jezioro Mateczne) roślinność bardzo była zubożona, szuwar jednogatunkowy, brakowało elementów: nymfeidów lub elodeidów (ocena U2). Zweryfikowano w roku 2011 ocenę dla Jezioro Grabówko z U1 (w 2010 roku) na FV (w 2011), było to spowodowane dokładniejszą ponowną oceną całości jeziora (dwa razy monitorowane w roku 2011).

Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na badanych stanowiskach

Tab. 2. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku na stanowiskach w regionie biogeograficznego kontynentalnym

Lp.	Stanowiska	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
1	Tuchoń	U1	FV	FV	U1
2	starorzecze1	XX	U1	FV	XX
3	starorzecze2	XX	U1	FV	XX
4	starorzecze3	XX	FV	FV	XX
5	starorzecze4	XX	U1	FV	XX
6	Michałowy Staw	U1	U1	U1	U1
7	Buda	XX	U1	FV	XX
8	Tomczyn	XX	U1	FV	XX
9	Mały Truskaw	XX	U1	FV	XX
10	Mokre Łąki	XX	U1	FV	XX
11	Górki Małe	XX	U1	U1	XX
12	Jezioro Bobrowe	U1	FV	FV	U1
13	Jezioro Bagienne	U1	FV	FV	U1
14	Szumleś zbiornik1	XX	U1	XX	XX
15	Szumleś zbiornik2	U1	U1	U1	U1
16	Szumleś zbiornik3	U1	U1	U1	U1
17	Jezioro Grabówko	FV	FV	U1	FV
18	Jezioro Suszek	XX	U1	XX	XX
19	Jezioro Mały Suszek	U2	U2	U2	U2
20	Jezioro Śpiewnik	XX	U1	XX	XX
21	Jezioro Łukie	XX	FV	XX	XX
22	Jezioro Moszne	XX	FV	XX	XX
23	Jezioro Długie	XX	FV	XX	XX
24	Bagno Bubnów	FV	FV	FV	FV
25	Jezioro Suskie	XX	U1	XX	XX

26	Jezioro Mateczne	U2	U2	U2	U2
----	------------------	----	----	----	----

Stan populacji: Gatunek został stwierdzony na ośmiu spośród 26 monitorowanych stanowisk (por. Względna liczebność imagines). Na dwóch był liczny, powyżej pięciu osobników (ocena stanu populacji FV), na pozostałych sześciu natomiast nieliczny, stwierdzany pojedynczo, poniżej pięciu osobników (ocena stanu populacji U1). Na pozostałych stanowiskach nie stwierdzono ani jednego osobnika, w tym na dwóch siedlisko jest nieodpowiednie dla występowania tego gatunku (U2), jednak na 16 z nich stan siedliska nie wyklucza występowania kreślinka, dlatego stan populacji określono jako nieznany. Potwierdzono występowanie gatunku na stanowiskach w obszarze Szumleś w odniesieniu do wyników zeszłorocznego monitoringu i w Poleskim Parku Narodowym w odniesieniu do danych literaturowych. Z pozostałych stanowisk gatunek nie był wcześniej wykazywany, ale siedliska niektóre na tych obszarach są prawie odpowiednie by chrząszcz ten mógł występować. Zweryfikowano w roku 2011 ocenę dla Jeziora Grabówko z U1 (w 2010 roku) na FV (w 2011), było to spowodowane stwierdzeniem w 2011 roku większej liczby osobników.

Stan siedliska: Dziewięć badanych stanowisk oceniono jako odpowiednie dla gatunku pod względem stanu siedlisk (jezioro Grabówko, jezioro Łukie, jezioro Moszne, jezioro Długie i Bagno Bubnów, Tuchoń, starorzecze3, Jezioro Bobrowe, Jezioro Bagienne) (ocena FV). Pozostałe stanowiska mają niewłaściwe warunki siedliskowe. Dotyczy to wielkości zbiornika i morfologii zbiornika, czystości i trofii wody, czy też roślinności wodnej. Stan siedlisk na piętnastu stanowiskach oceniono jako niezadowalający (U1). Należy jednak zaznaczyć, że żadne z nich nie było zupełnie nieodpowiednie dla tego gatunku. Natomiast jako zupełnie nie odpowiadające (U2) preferencjom kreślinka oceniono siedliska na dwu stanowiskach: Jezioro Mały Suszek (zbiornik dystroficzny) i jezioro Mateczne (silnie przeżyźnione jezioro).

Perspektywy zachowania: Perspektywy zachowania gatunku oceniono jako dobre (FV) na 12 stanowiskach. Starorzecza w Rogalińskiej Dolinie Warty są objęte ochroną rezerwatową. Dobrej ochronie podlegają także stanowiska w Kampinoskim Parku Narodowym. Na 5 stanowiskach (w tym 3 obszarze Natura 2000 „Szumleś” oraz stanowiska: Górki Małe i Michałowy Staw) oceniono jako niezadowalające (U1) w związku ze stwierdzonymi lub przewidywanymi zagrożeniami dla siedlisk (Michałowy Staw ze względu na silną penetrację ludzką – nielegalne wędkarstwo, plany pogłębienia stawu; stanowisko Górki Małe ze względu na możliwe zmiany stosunków wodnych; stanowisko jezioro Grabówko – ze względu na silnie rozrastająca się zabudowę rekreacyjną wokół jeziora i możliwość spływu zanieczyszczeń z nielegalnych szamb.). Dla stanowiska jezioro Mateczne perspektywy zachowania gatunku oceniono jako złe (U2) ze względu na jego położenie w rejonie intensywnie użytkowanym rolniczo ze spływem nawozów i środków ochrony roślin ze zlewni jeziora. Dla jeziora Mały Suszek również oceniono jako złe (U2), gdyż warunki siedliskowe są nieodpowiednie dla tego gatunku. Natomiast perspektywy zachowania na pozostałych stanowiskach, gdzie nie stwierdzono obecności gatunku, ale siedliska nie wykluczają jego występowania oceniono jako nieznane (XX). W roku 2010 ocenę perspektyw zachowania dokonywano także dla stanowisk gdzie kreślinek nie występował oceniając ogólnie perspektywy zachowania stanowiska a nie populacji, zweryfikowano później ten wskaźnik w 2011 roku, określając że tam gdzie gatunku nie stwierdzono nie można ocenić perspektyw jego zachowania.

Na obszarze Szumleś stwierdzono następujące zagrożenia. Na Jednym stanowisku stwierdzono zabudowę brzegów jeziora budownictwem rekreacyjnym i w konsekwencji możliwy jest spływ do jeziora zanieczyszczeń z nielegalnych szamb (jezioro Grabówko) oraz użytkowanie wędkarskie i

związane z tym czyszczenie zbiornika i pogłębianie (stanowiska Szumleś zbiornik 2-3). Na stanowiskach jezioro Suskie i jezioro Mateczne (okolice Susza), występuje zagrożenie spływem nawozów sztucznych i środków ochrony roślin z okolicznych intensywnie użytkowanych, wielkoobszarowych pól uprawnych. Na stanowiskach na obszarze „Dolina Piławy” jako przewidywane zagrożenia stwierdzono ewentualne zimowe sypanie soli w celu utrzymania przejezdności drogi. Droga znajduje się blisko wielu zbiorników i istnieje możliwość spływu soli i innych zanieczyszczeń. Na pozostałych stanowiskach praktycznie brak informacji na temat istniejących negatywnych oddziaływań i przewidywanych zagrożeń na badanych stanowiskach.

Gatunki obce. Na wszystkich stanowiskach nie stwierdzono obecności gatunków obcych i inwazyjnych.

Ocena ogólna: Na dwóch stanowiskach (jezioro Grabówko i Bagno Bubnów) stan gatunku oceniono jako właściwy (FV). W przypadku Jeziora Grabówko, pomimo słabiej ocenionych perspektyw zachowania gatunku, ze względu na przewidywane zagrożenia dla siedliska, ogólna ocena FV wynika z idealnie odpowiadającym mu pod względem jego preferencji siedliska i liczego występowania badanego gatunku. Na sześciu stanowiskach (Szumleś zbiornik 2 i 3, Tuchoń, Michałowy Staw, Jezioro Bobrowe, Jezioro Bagienne) stan gatunku oceniono tylko jako niezadowolający (U1). Natomiast na pozostałych poza dwoma oceniono stan gatunku jako nieznany (XX). Oceny takiej dokonano ze względu na brak stwierdzenia gatunku podczas badań monitoringowych, przy dobrym lub niezadowolającym stanie siedliska oraz perspektyw zachowania, które nie wykluczają jednak obecności tego gatunku na badanych stanowiskach. Stan gatunku na dwóch stanowiskach: jezioro Mały Suszek i jezioro Mateczne oceniono jako zły (U2), na tych stanowiskach należy wykluczyć występowania badanego gatunku i możliwość jego ewentualnego pojawienia się, ze względu na przedstawione już wcześniej cechy tych zbiorników. Zweryfikowano w roku 2011 ocenę dla Jezioro Grabówko z U1 (w 2010 roku) na FV (w 2011), było to spowodowane stwierdzeniem w 2011 roku większej liczby osobników i przez to podniesieniem oceny stanu populacji.

Stan ochrony gatunku w obszarach Natura 2000

Tab. 3. Podsumowanie ocen stanu ochrony gatunku w obszarach Natura 2000 w regionie biogeograficznym kontynentalnym

Lp.	Obszar	Oceny			
		Stan populacji	Stan siedliska	Perspektywy	Ocena ogólna
1	Obszar Natura 2000: PLH320025 Dolina Piławy (2 stanowiska)	U1 (2 U1)	FV (2 FV)	FV (2 FV)	U1 (2 U1)
2	Obszar Natura 2000; PLC 140001 Puszcza Kampinoska (5 stanowisk)	U1 (1 U1, 4 XX)	U1 (5 U1)	FV (4 FV, 1 U1)	U1 (1 U1, 4 XX)
3	Obszar Natura 2000: PLH 300012 Rogalińska Dolina Warty (5 stanowisk)	U1 (1 U1, 4 XX)	U1 (2 FV, 3 U1)	FV (5 FV)	U1 (1 U1, 4 XX)
4	Obszar Natura 2000: PLH	FV	FV	FV	FV

	220086 Szumleś (4 stanowiska)	(1 FV, 2 U1, 1 XX)	(1 FV, 3 U1)	(3 U1, 1 XX)	(1 FV, 2 U1, 1 XX)
5	Obszar Natura 2000: PLH 060013 Ostoja Poleska (4 stanowisko)	FV (1 FV, 3 XX)	FV (4 FV)	FV (1 FV, 3 XX)	FV (1 FV, 3 XX)

Kreślinka stwierdzono na wszystkich monitorowanych obszarach Natura 2000. Współcześnie gatunek ten był wykazywany z obszaru Ostoi Poleskiej, natomiast na obszarze „Szumleś” został stwierdzony po raz pierwszy w 2010 roku podczas pierwszego sezonu badań monitoringowych. W związku z zaobserwowaniem aż 9 osobników tego gatunku na pierwszym obszarze i 9 na drugim (najwięcej w monitoringu i współcześnie w Polsce), stan populacji oceniono jako właściwy (FV). Stan siedliska gatunku dla tych dwóch obszarów został oceniony jako właściwy. Perspektywy zachowania dla wszystkich obszarów zostały określone jako właściwe (FV). Na obszarze „Szumleś” pomimo stwierdzenia możliwych zagrożeń, populacja tego gatunku wydaje się jednak bardzo silna i stabilna (9 osobników w roku 2011, 2 osobniki w 2010), dodatkowo gatunek ten występuje w różnych zbiornikach na tym obszarze i był wcześniej już stwierdzony (monitoring 2010). Pomimo więc oceny poszczególnych zbiorników na U1 ze względu na możliwe zagrożenia, obszar jako całość wydaje się obecnie niezagrożony gdyż na jego terenie występuje jeszcze wiele tego typu zbiorników wodnych (nie badanych przez nas), które mogą stanowić refugia dla gatunku. Ocenę ogólną stanu ochrony gatunku na obszarze Natura 2000 „Szumleś” i w Ostoi Poleskiej określono jako właściwą (FV), na bazie również przedstawionych powyżej argumentów). Na pozostałych obszarach Natura 2000, gdzie prowadzono monitoring, ogólną ocenę stanu ochrony gatunku określono jako niezadowalającą (U1), ze względu na stan siedliska i perspektywy zachowania. Brak stwierdzenia gatunku podczas jednego sezonu badawczego nie jest czynnikiem kwalifikującym obszar do oceny U2. Nie można wykluczyć, że dalsze badania doprowadzą do pozytywnego zweryfikowania tej oceny. Za największe zagrożenia dla kreślinka nizinnego na wszystkich obszarach uznano wpływ człowieka na zanieczyszczenie zbiorników wodnych, głównie przez wędkarzy (stosowanie zanęt), a także przeżyźnianie wody poprzez dopływ substancji organicznych i zanieczyszczeń z innych źródeł i ewentualne zmiany stosunków wodnych.

Stan ochrony gatunku na poziomie regionu biogeograficznego kontynentalnego

Monitorowane w 2010 i 2011 roku stanowiska nie reprezentują jeszcze wszystkich rejonów występowania gatunku w regionie kontynentalnym i nie dają podstaw do pełnej oceny stanu ochrony gatunku na poziomie regionu. Można jednak dokonać wstępnej oceny stanu ochrony w regionie kontynentalnym. Przebadano już 26 wybranych i potencjalnych stanowisk tego gatunków, stwierdzono go na ośmiu stanowiskach w pięciu obszarach Natura 2000 (w tym dwie bardzo liczne populacje). Dokładając do tego jeszcze czternaście publikowanych współczesnych stanowisk tego gatunku, które nie były objęte monitoringiem, można oszacować, że gatunek ten w regionie biogeograficznym kontynentalnym na terenie Polski jest obecnie nie zagrożony, a populacja jest silna i stabilna. Stan ochrony także można ocenić na dobry, gdyż większość znanych stanowisk znajduje się na terenie obszarów chronionych różnej rangi (Parki Narodowe, Parki Krajobrazowe i Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk „Natura 2000”).